

Retssag 1689 ved Fleskum og Hornum Herredsting

Af Adolf Sommer Nielsen

Sognepræsten i Gudum, Peder Jensen Helsingør, strides med kapellan Niels Michelsen Tæbring om hvem af dem der skal modtage tiende for to ødegårde. Der fremlægges nogle kontrakter mellem dem, der illustrerer, hvor stor beføjelse sognepræsten har haft med hensyn til forvaltningen af sit embede. Han deler i realiteten på eget initiativ pastoratet Gudum-Lillevorde op i to, så han og kapellanen passer hver sit sogn. Endelig gives en anderledes tydning af underskrifter forsynet med tilføjelsen mpp, end hidtil set.

Sognepræsten for Gudum-Lillevorde menigheder, Peder Jensen Helsingør, har indstævnet sin kapellan, Niels Michelsen Tæbring, for brud på en mellem dem oprettet kontrakt. Først lidt orientering.

Peder Jensen Helsingør født i Helsingør 1603, begravet i Gudum 1693, var sognepræst i Gudum-Lillevorde 1630-93 og provst for Fleskum herred fra 1640.¹ Han var gift med Abigael Andersdatter, og de havde datteren Anne Pedersdatter.

Arent Arentsen født 1642, enten i Varberg/Halland, som jo var dansk område indtil 1645, eller i Vardabjerget/Gotland, der var dansk 1361-1645, da Sverige ranede begge samtidig med andre landsdele. Han var kapellan i Gudum 1667-85, men omkr. 1677 synes en Mads Pedersen at have været det i kortere tid. Arnt Arentsen har da muligvis været i karantæne, fordi han 4. august 1676 var indviklet i et håndgemæng i Storvorde og blev anklaget for dettes birketing, hvis domme ikke findes 1676 og 77, men han er antagelig frikendt, eftersom han blev sognepræst i Storvorde 10. januar 1685.² Han var g.m. ovennævnte Anne Pedersdatter (vielsesår ukendt) og døde 1685, samme år han blev sognepræst. Anne blev g. m. hans efterfølger i embedet Mathias Ancher-sen Mohr. Hun fik en søn og en datter, hvoraf den ældste vel kan være med Arnt Arentsen.

Niels Michelsen Tæbring født 1657 i Tæbring/Mors, søn af sognepræsten, begravet i Gudum 1713. Han var g. m. Dorethe Torbensdatter, de havde sønnen Michel Nielsen, født i Gudum præstegård 15. dec. 1688, »vor liden søn Michel Nielsen«, men nogen dåbshandling er ikke antegnet i kirkebogen. Moderen og sønnen er arvinger ved hans døds-skifte 1713. Han blev kapellan i Gudum 1686, hvilket fremgår af et kgl.

konfirmationsbrev dateret 31/8 1686, som han fremlægger i retten her. Der står i det, at så længe han er medtjener, skal han nyde den indkomst, som kontrakten, oprettet mellem ham og sognepræsten Hr. Peder Jensen Helsingør, udviser. Iøvrigt var P. J. H. bosiddende i Lillevorde 1689 ifølge hans underskrift, så de havde åbenbart hver sit sogn at varetage, men P. J. H. benævnmner N. M. T. som »min kapellan«, altså er kun P. J. H. sognepræst.

Birketing og herredsting var underretter. *Et birk* var et mindre område, hvis centrum var en herregård og birket altså en driftsmæssig enhed. Der var ingen fælles lovgivning for de mange birketing, men man grundede sig på gammel sædvaneret, dog fulgte man ved indretningen af de kgl. birketing 1688 så nogenlunde herredstingene.³ *Herredsting* var de ordinære underretter indtil reduktionen 1688. Tingstedet lå som regel i det fri.⁴

I Jydske Landsdommeres betænkning 1687 hedder det:⁵

»Fleskum herred, Hornum herred, Nibe birk, Nørholm birk, Stor-Vorde birk og Mou birk kan bekvemmeligen sammenlægges saasom Fleskum og Hornum herred ligger nest sammen, og Nibe birk bestaaende af den ene by Nibe, og Nørholm birk som bestaar af samme ene sogn og ligger under Fleskum herred, alle Eders Mayst. tilhørig, og samtligen bedst under eet herred kan incorporeres saa ting holdes om torsdagen ved Buderup udi Ellitzhøy sogn som er det midterste iblandt disse herreder og birker.

Af fogderne som retten på foreskrevne steder betjener er *Johan Clausen*, herredsfoged i Hornum herred, den dygtigste, såsom han formedelst hans skikkelighed, vederheftighed og gode forstand såvel af proprietærene og herremændene som ellers af os ved landtinget til det bedste er bekendt og derfor vel meriterer disse herreder og birker at betjene fremfor *Mathiasen Pedersen Holst*, herredsfoged i Fleskum herred, som er udygtig, vanvittig og uvederheftig. Samme beskaffenhed haver det og med *Peder Christensen*, birkefoged til Nørholm birk, *Chresten Nielsen*, birkefoged til Mou birk, og *Laurids Breems*, birkefoged til Stor-Vorde birk, af hvilke Laurids Breems desforuden er gammel og svag og de 2de andre ikke haver nogen kgl. bestalling. *Knud Pedersen*, birkefoged i Nibe er en fornuftig og vederheftig mand, og derfor stilles til Eders kgl. Mayst. nåde om han ikke måtte blive ved birke-fogederiet sin livstid eller og indtil herredsfogeden afgår, så kun birket lægges under herredet. Af skriverne er *Peder Stub*, herredsskriver til Hornum herredsting og Nibe birketing, den bedste til retten at betjene. De andre skrivere er derimod af samme kvalitet som deres herredsfogeder.«

Forslaget må være tiltrådt, da retshandlingen her indledes med følgende:

»Kgl. Mayst. Herridsfoged ofver Fleschum og Hornum Herrider, Johan Claussøn i Tyrstrup gjør vitterligt at aar 1689, torsdagen den 18. aprilis paa forne herridsting var skrifuet den ærværdige og meget hæderlige mand Hr. Peder Jensen, sognepræst til Gudom og Lillevorde sogner og proust udi Fleschum herrid ved Mons. Niels Villadsen⁶ af Lillevorde, som beviiste med en opsættelse af tinget udsted d. 7. martii sidst afvigte, da at være fremstillet 2de kaldspersohner⁷ Thue Sørensen af Lillevorde og Povel Jenssøn af Gudom,

der tilstod ved eed at di samme dagen nest tilforn var otte dage med en skriftlig stefning samt stefnede og gav varsel til hæderlig Hr. Niels Michelsen Tæbring, capellan, boendis udi Gudom præstegaard, hid til tinget den dag, modstander at høre samt dem at lyde angaaende 6 sletdaler som velb. Wolf von Buchwaldt hafver lefverit til ham Ao. 88 pintze-aften sidst afvigte, mod hans qvitterings-erobrelse, den dog Hr. Peder Jensen Ilsenore tilkom efter accord mellem Juncheren og Hr. Peder, med under samme stefningsindhold. Under Hr. Peder Jensens egen haand, daterit Lillevorde Præstegaard 26. febr. 1689.

Saa fremkom vindendis persohnen Jens Jenssøn i Gudom, vandt ved eed med opragte fingre, at en dag eller noget før pintzedag sidst afvigte, da lefverede ieg udi Gudom præstegaard til hr. Niels Tæbring 4 rdl. som var for 2de øde gaarde i Gudom bye, nemlig Chresten Kiers og Jens Sørensens deris offer og smaaredsel som velb. Wolf von Buchwaldt lod betale. Niels Villadsen paa Hr. Peder Jensens vegne tilspurde Jens Jenssøn om Buchwaldt befalte ham at lefvere dem til Hr. Niels, hvortil han svarede, at husbonden befalte ham at lefvere dem i Gudding præstegaard, og derpaa lefverede han dem til Hr. Niels, som gaf qvittering derfor.⁸

Derpaa producerede Niels Villadsen en contract oprettet mellem velb. Wolf von Buchwaldt og Hr. Peder Jensen med flere den 25. april 77, saa meldende:

Anno 1677 dend 25. aprilis ere de undertegnede saaledis accorderede og venligen med hinanden forenede:

- 1) først at udi drevet, saavidt som det sig udi nør og lige ud til søen og møllestrømmen sig strecher, skal være og herefter forblive ligesom (i) al Hr. Peder Jensens tid, og hans formænds tider været hafver, kgl. Mayst. præstegaard som nu ere og efterkommendis vorder, fri fællig drift af mig Wolf von Buchwaldt og alle mine arfvinger og etterkommere upaaanket og paataalt udi alle maader, saavidt fællig kan taale.
- 2) tiur-aggre og enge med de brede ...maar og aarning-aggre skal af mig Wolf von Buchwaldt og mine arfvinger forblive til kgl. Mayst. præstegaard med al den samme frihed og rettighed som det af Arilds tid uprejudicerligt været hafver, dog at præsterne som tilforn byens tiur og aarning at underholde som forsvarligt.⁹
- 3) Morten Andersens huus og hauge samt alle de andre i grund og eyendomme som udi Gudom bye til kgl. Mayst. præstegaard af Arilds tid hafver været beliggende med hvad nafn det nefnis kand skal i lige maade upaaanket og være og forblive det til alle tider.
- 4) naar Gudom byes sønderste vang ligger ude til drift eller er i brug til sæd skal ieg Wolf von Buchwaldt mig i alle maader med disse jordsmon ieg der i vangen hafver efter byens maade og sædvane forholde og icke præstegaarden til fortængsel enten med drift eller sædrettighed anderledes schicke end fællig kand taale.
- 5) hvis kreattur og fæmon paa en af siderne gjør schade udi agger og eng og tagis udi huus, det skal strax igien eyermanden være følgdygtig imod pant og den schyldige strax schaden at gielde efter 2de uvildige mænd deris siun og sigelse og icke videre eller lengere forholdis.
- 6) udi nørkieret saa vit kgl. Mayst. præstegaards fællig og drift sig streche kand med andet skal icke herefter nogen tid slaaes eller bierges her til Guddomlund eller og præsterne i lige maade deris anpart at bruge som ieg mit.
- 7) af de 2de øde gaarde udi Gudom bye skal ieg Wolf von Buchwaldt lade yde præsten der på steden aarlig tiende: got ustrafelig biug 6 tdr. aalborrig skipmaal og det udi præstegaarden lade lefvere, og for anden afgift af samme gaarder peng-tiende, ofre, krikegang, brøllupper, begravelser, børn at christne, ost, eg og kage med hvad nafn det nefnis kand, aarlig gifver og lader lefvere hver pintzedag 4 rixdaler udi Gudom præstegaard mod qvittering.¹⁰

- 8) efter gejstlighedens privilegier skal herefter icke præsternes ofre paa de højtidelige offerdage om aaret af mig Wolf von Buchwaldt forringes men under egen direction forblifve, og bønderne deris kirchemesseoffer saasom tilforn pligtige at være og af mig tilholdis at ofre.
 - 9) den aale-gaard udi bred-aae¹¹ skal Hr. Arent Arentsen efter velb. Jørgen Kaases og min stedmaalsseddeel fremdelis nyde, bruge og beholde.
 - 10) alle mine tienere og bønder i begge sogner skal herefter være præsterne lydige og hørrige med hvis de skal gifve og gjøre, ligesom di self kand hafve ære af og som andre sognefolk sig imod sielesørger forholder, som ieg Wolf von Buchwaldt self skal dennem tilholde og de modvillige strafe, disligeste at huusfolkene strax efter præstens bud skal tilforpligtet være under straf naar di tilsigis hans dag som sædvanlig at gjøre og di icke af mig Wolf von Buchwaldt udi noget ulovligt at tagis i forsvar, men ieg lige saavel som præsterne oss imod hverandre i alle maader raisonabel, ærbødig, schickelig og christelig at forholde og ieg og mine folk icke uden høygifven aarsag, saavit lounen kand medføre, med demb, deris embede og folk bemenge og besvære.
 - 11) saa som ieg Wolf von Buchwaldt og efterschrifvere udi Gudom præstegaard, nemlig Hr. Peder Jensen Helsingør, Abigael Andersdatter, Anne Pedersdatter og Hr. Arent Arentsen icke veed hinanden noget at beschylde andet end erligt og christeligt, da skal alt ærerørigt, være sig ord eller schrift, hermed paa begge sider som tilforn kand være passerit, aldels være igienkaldt og ald den proces som oss selv er her til dags været hafver, død og magtesløs være ophevet og icke komme nogen af parterne til nogen forkleining, nachdeel eller schade i nogen maader, men Hr. Peder Jensens tiltale til Jens Nielsøn¹² er icke hermed meent, men hanem at staa aaben at udføre efter hans egen gode vilie og behag, og eftersom Mads Pedersøn¹³ er medinteresserit saasom den der hafver tilforn tient Hr. Peder Jensen og sin sandhed tilbørlig vandet hafver, som til landsting blef confirmerit og derofver uskiel er tilføjet da er det hermed adskilt og componerit at det icke skal kome mig Wolf von Buchwaldt eller mine tienere til nogen prejudis, hinder og schade i nogen maader, enten af Mads Pedersøn, Hr. Peder, Hr. Arnt Arentsen eller nogen paa deris vegne, saaledis at hvis ofven indførte icke af mig Wolf von Buchwaldt og mine uryggelig holdis og i alle maader efterkomis, da bepligter ieg Wolf von Buchwaldt mig icke allene 500 rdl. for paa førte processens bekostninger til Hr. Peder Jensen og Hr. Arent Arentsen og deris arvfvinger at betale schadesløst uden modsigelse i nogen maader, men endogsaa at svare til alle de bøder og lounmaale som ofver oss forhverves kand af forne Mads Pedersen eller hans fuldmegtig til mig og mine udi sagen medinteresserede og vere undergifven uprejudicerlig i alle maader saa denne forligelsesmaal formedelst dag og tid icke skal kunde sætte dem fra deris rett og tiltale til mig Wolf von Buchwaldt og de mine medinteresserede i nogen maader, og hvis præsterne sig i nogen af ofvenbemeldte poster forseer og anløber da de mig Wolf von Buchwaldt igien at stande til rette ligesom ieg denem og dette foreschrefne ellers af alle parter uryggelig at holdis.
- Til mere vidnisbyrd, forsikring og stadfestelse lofver ieg Wolf von Buchwaldt, ieg Hr. Peder Jensen paa min hustrus og datters vegne, ieg Hr. Arent Arentsen, ieg Johan Adolf de Clerqve¹⁴, ieg Mads Pedersen dette, med egne hænder underschrefvet og bekræftet, og venligen ombedet Hr. landsdommer Jens Rodsteen dette med oss til vitterlighed underschrifve. Viborg ut supra stod under: Wolf von Buchwaldt, m. p. Peder Jensen Helsingør, m.m. Arnt Arntsen, sit. clerqve. (note 15) Mads Pedersen, egen haand. Efter anmodning til vitterlighed: Jens Rothsteen Knudsen, som her i dag (18/4 1689) blef lest og paaschrefven.«

Iøvrigt synes de udglattende bemærkninger indføjede ovenfor at betyde, at der har været ufred mellem Buchwald og præsten med flere. Buchwald har muligvis stillet krav om ændringer, da han overtog Gudumlund 1674 og herved fået spektakler med Hr. Peder, der næppe har fundet sig i ret meget, takket være, han sad i kgl. Mayst. præstegård, men skærmydslerne synes bilagte og har affødt herværende kontrakt, der som første indlæg fremlægges for retten, og efterfølges af en dito mellem Peder Jensen Helsingør og hans kapellan Niels Michelsen Tæbring. Rettens kendskab til disse må P. J. H. have anset nødvendig og fået tilladelse til at forelægge dem før han kommer med det, sagen drejer sig om, anklagen mod N. M. T for uretmæssigt at have modtaget 6 sletdaler af Buchwald pinsen 1688.

»Dernæst fremlagdes en anden contract saa meldende:

Hafver ieg underschrefne accorderit med min capellan hederlig Hr. Niels Michelsen Tæbring fra den contracts datto og siden til min død, at Hr. Niels

- 1) skal præstegaarden indrømis med ald sin tilliggende agger og eng saavit og saa meget som ieg det end nyder og haft tilforn med huusfolkis og tieneris sedvanlige arbejde, dog at mig Hr. Peder Jensen ey benegtigis saa meget huusverelser som ieg kunde huuse mit korn udi, hvilket ieg bekommer hoss disse mine sognemænd paa kierften.
- 2) at Hr. Niels Michelsen skal bemegtigis ald offer udi begge mine sogner¹⁶ undtagen det offer som Wolf von Buchwaldt til Guddinglund, nemlig 6 sletdaler hver offerdag, in summa 18 sletdaler aarlig, ærer Guds alter med og under haand og segl mig til min død lofvet hafver, hvilke 18 sletdaler hederlig Hr. Niels Michelsen hafver til mig underschrefne eller til hver min ordre derpaa at aname fremviser at lefvere rigtig uden ald pretention i nogen maader paa hvilken tid af aaret de kand falde.
- 3) skal Hr. Niels Michelsen beholde korntiende af de 2de øde-gaarde som Hr. Niels Michelsen self bebyger og aufler til, saa og korntiende af Hr. Peder Blochis gaard fra datto og til min død.¹⁷
- 4) smaa-renthe fra Gudding bye som er eg, kage, ost med pengetiende skal Hr. Niels Michelsen begtigis til brugelig opbørsel.¹⁸
- 5) skal Hr. Niels Michelsen bemegtigis fra denne contracts datto at betale til d. 11. junii 1688 den halve præstegaards-renthe i alle maader, hvorimod ieg Hr. Niels Michelsen
 - 1) lofver og fuldt fast forpligter mig til at forrette embedet og gudstieneste baade i og uden for kierche, vere sig med hvad nafn det nefnis kand, som forsvarlig og uden ald paaklagde, som ieg alt er det at forsvare for Gud, øfrigheden og den ærværdige mand Hr. Peder Jensen Helsingør, at ham ey nogen forted og schade for min forsømmelse skulde tilføyes, da ieg self skal svare til det og andet meere. 2) skal ieg Hr. Niels Michelsen præstegaarden antage til førstkommende Philippi Jacobi dag (1. maj) 1688 uden ald pretention paa dens bygning og brøstfældighed om nogen fandtis udi alle maader, og om det behagede Gud at bortkalde mig ved døden førend den ærværdige Hr. Peder Jensen ved døden skal afgaa, da skal dene præstegaard den Hr. Peder Jensen Helsingør straxen efter min død uden pretention i alle maader og saa god som den af mig antagis paa sin bygning i alle maader, alleniste hvad korn siden til præstegaarden af Hr. Niels Michelsen ham self upræjudicerit at vere følgagtig tillige med

hans tilliggende fuldkomen indrømis, og saa som ofvenschrefne poster, ord og puncter af oss begge udi god vilie og minde er indgaaet, da skal det og uryggelig upaalt af oss begge stedse herefter udi sine puncter, ord og clausuler fra denne contractis datto og til min død holdis og efterlevis. Hvad sig de øfrige pretentioner mellem oss til datto er angaaende, da skal de continuerlig af mig og mine vere upaalt, saa og den oprettede første contract mellem oss begge stedse at vere død, magtesløs og fuld ugyldig i alle sine puncter, ord og clausuler, tilmed aldrig kome prousten den ærværdige Hr. Peder Jensen Helsingør, hans hustru eller nogen af deris til hinder, schade eller prejuditz i nogen maader.¹⁹

Endelig til ald dette ofvenschrefne ydermeere at bekrefte og til fuldkomen erholdelse af oss begge underschrefne at stadfeste, da hafver vi efter denne oprettede contract forferdiget 2de enslydende instrumenter begge parter til efterretning og venligen bedst den ærværdige, hederlige og høylærde mand Hr. Peder Egidisøn, sognepræst til Øster og Vester Hassing menigheder og proust udi Kier herrid, samt hederlig studiosus Niels Villadsen, Udbyneder, som vare ofververende da vi dette udi god vilie og minde paa begge sider indgik, at di dene voris contract med oss vilde underschrefve, at alting saaledis og saadan som ofven schrefvet staar er passerit. Foruden hafver vi og voris vicepræpositum (viceprovst) her udi Fleschum herrid reverendum Dm. Johanem Bruun venligen ombedet samt og tvende af voris hederlige herridsbrødre Hr. Pofvel Andersøn Storm og Hr. Jens Husbond, at di dette med oss vilde underschrefve og ratificere saa som vi det self fuldkommen gyldig eragter og herefter udi alle puncter, ord og clausuler uryggelig, upaanket efterleve vil dette. Til vitterlighed under voris egne hænder og signeter underschrefvet actum: Gudding den 30te Sept. 1687, stod under:

Peder Jensen Helsingør, m.m. Laksegl. Niels Michelsen Tæbring, mppia. Laksegl. Peder Egidisøn, m.m. Laksegl. Mathias Ancherson, mpria. Laksegl. J. J. Brunov. Laksegl. Jens Pedersøn Hosbond. Laksegl. Niels Villadsen. Laksegl. Poul Andersen Storm.²⁰

Fantis endnu paaschrefven efter foreschrefne contract imellem oss bege, Hr. Peder og mig: lofver ieg Hr. Niels Michelsen endnu Gudding præstegaard uden siun og taxering at antage og uden pretention paa dens bygning og brøstfeldighed, hvorfor de fattiges directører ey skal hafve fornøden same gaard efter Hr. Peders død at lade taxere, saasom ieg den nu og herefter kgl. taxering nemlig 100 rdl. gyldig eragter og eragtis kand, hvorimod ieg Hr. Peder Jensen Helsingør lofver at ieg, om Hr. Niels dør før ieg, da ey at vilde hafve nogen pretention til hans kone for gaardens brøstfeldighed og fuldkommen erholdelse. Af oss begge hafver vi her med vore egne hænder underschrefvet, Gudding datum d. 15. may 1688, Peder Jensen Helsingør mpp. Niels Michelsen Tæbring mpp.²¹

Endelig fremlagdis it indlæg saa lydendis:

Kongl. Mayst. Herridsfoged til Hornum og Fleschum Herrid, saasom min capellan hederlig Hr. Niels Michelsen Tæbring Ao. 88 pintzeften sidst afvigte hafver opbaaret 6 sletdaler af velb. Wolf von Buchwaldt og qvittering paa same penge gifvet af hvilket enormitet det sig hafver reist dene proces's raison. Ao. 87 d. 30. sept. er ganget en contract mellom min capellan og mig som indeholder alt hvis vi paa begge sider hafver oss at rette. Nu som Hr. Niels ved en udvending har omstigit ofven schrefne contract under den eniste pretext, at (han) skal opberge visse og uvisse ofre med eeg, ost og kage, qvægtiende der iberegnet af Gudding bye, saa eragtis dog ofvenschrefne 6 sletdaler icke at dependere eller vere incarcerationet i same Ao. 87 indgangne contract, meest fordi Hr. Niels af same gaarde anvises visse og uvisse ofre med pengetiende at opberge, dog uagtet at jorden i sig self er indlemmet under Gudomlunds hovedgaard, mark og eng. Foruden dette kan ieg icke se rettere end Juncherens mening med contractens indhold lyder paa

mig alleniste og sal. Hr. Arnt Arntsen med voris samtlige arfvinger saa ieg derfor icke ifølge contracten mellom Juncheren og mig Ao. 77 d. 25. april efter dens clausulæ indhold saadant kand eller maa indgaa. Ofveralt hafver ieg fortrete at forbigaa efter lofvens pag. niæ efter at sagen i sig self kunde componeris, men som det er mig mislinget hafver ieg da appellerit til det uvildige forum og er da min irettelse for den retsindige dommer:

- 1) at Hr. Niels Michelsen bør lide efter lofven som den der sig hafver tagit til rette saa og qvitterit for det som hand icke endnu var bevilget eller tilkiendt at opberge.
- 2) er ieg formodendis at ieg de 6 sletdaler maa tilkiendis efter contractens indhold, componerit mellom Juncheren og mig Ao. 77 d. 25. april og hvis ieg Hr. Niels Michelsen mere pligtig kunde vere end vi allerede er contraherit om, formoeder ieg maa og bør remitteris til lands lof og ret, saavel den billig paa processen anvendte bekostning mig at maae refunderis efter lofvens pag. 50 og 51, paragraph 7. Forresten er ieg her paa rettens kiendelse om en messig dom begierendis, saavel som at dette mit indleg maae lesis og videre loulig omgaaes med foruden at ieg fuldmegtiger Niels Villadsen det i rette med meere at producere samt videre i samme sag at svare paa mine vegne. Lillevorde præstegaard den 7 marti 1689.

Dette under min haand, Peder Jensen Helsingør mpp., som her i dag blef lest og passchrefven.

Mødte hederlig mand Hr. Niels Michelsen Tæbring i Gudom og fremlagde gienparten til den contract oprettet imellom Hr. Peder Jensen og Hr. Niels Tæbring som forhen findis indført og hvorudi Hr. Niels refererede sig til den 2den og 4de post med formeening at ofre og smaarenthe af Gudding bye bør hannem at vere tilhørig efter contractens vidre indhold. Dernest fremlagde Hr. Niels Tæbring hans Mayst. naadige udgifne confirmationsbref paa Gudding kald, daterit 31 augusti 1686 hvor udi blandt andet findis indført saaledis: og skal saa Niels Michelsen Tæbring saa længe han er medtiener nyde til løn hvis den imellom sognepræsten Hr. Peder Jensen og hanem oprettet contract indeholder og udviser. Endnu fremlagdis en missive med Wolf von Buchwaldts schriftelig svar paa, fremdelis produceredis en extract fra en amtsstuebetient nafnlig Anders Christensøn ofver velb. Wolf von Buchwaldts gods i Gudom bye hvor udi da Gudom findis indført for 26 gaarde, hvoriblandt Jens Sørensens og Chresten Nielsens findis indførte for 2de gaarde. Forschrefne missive (fra) Wolf von Buchwaldt tilschrefven af Hr. Niels Michelsen Tæbring daterit Gudom præstegaard den 6 marty 1689 hvorudi hand begierer hands rettigheds-resolution om nest forskrefne 2den og 1ste post i contracten oprettet imellom ham og Hr. Peder Jensen anlangende de 2de øde gaarde udi Gudom bye hvorpaa findis schrefven at di 4 rdl. som forleden blef lefverede udi Gudom præstegaard er for smaaarenthe af 2de øde gaarde udi Gudom bye som af mefølgende qvitteringer og extract kand ses at di icke var lagt under gaardens taxt. Gudomlund den 6 marty 1689. Wolf von Buchwaldt mpp. Hvilke førstomtalte documenter dan dag for retten blef opleste og paaschrefven og sagen ellers opsat i 3 ugger som er til den 4 aprilis, og da atter fremdelis opsat i 14 dage som er til i dag beregnet.«

Niels Tæbring har åbenbart mistænkt nogle af sin Gudum-menighed for at snyde med deres ofre til ham og har, nu da lejlighed dertil gives, indklaget disse for retten her:

»Og nu fremlagde bemeldte (N. M. T) it tingsvinde her af tinget udsted den 4. aprilis sidst afvigte formeldende da at vere fremstillet kalds-persohner Peder Sørensen og Povel

Jenssøn af Gudding, der bestod ved eed, at di i tirsdags otte dage stefnte Niels Pedersøn, Peder Pedersøn og Laust ... i Gudding deris sandhed i dag at vinde anbelangende om di icke ofrer og tiender til præsten efter lofven og kgl. forordninger. Imod disse vinder at paahøre stefnte di ogsaa hederlig Hr. Niels Michelsen Tæbring i Gudding. Saa fremkom indstefnte Niels Pedersøn og vandt ved eed med opragte fingre at hand baade om høytidsdage saa og naar hand blef bøiden til offer, ofrer til præsten Hr. Niels Tæbring efter sin leilighed, hvilken hands hustru ilige maade gjør, samt og tiender til Hr. Niels Tæbring af hvis opfødinger hand kand hafve. Di andre indstefnte møtte icke, hvorfor di blef forelagt i dag otte dage at møde deris sandhed at bestaa. Herefter begierede Niels Villadsen tingsvidne som i dag blef lest og paaschrefven. Derhoss ydermeere prætendere de Seigr. Niels Villadsen paa Hr. Peders vegne først:

efterdi at Hr. Niels Michelsen opberger tiende af kreattur og qvæg samt offer ud af dem som paa Jens Sørensens og Chresten Kiers gaarde boer, paa hver tid da efter kgl. lou og forordninger kand falde, dog foruden at opberge 6 sletdaler af velb. Wolf von Buchwaldt til en tid aleniste bevilget af Juncheren og hans arfvinger til hr. Peder Jensen Helsingør, Arnt Arntsen og samtlige arfvinger efter contractens clausulæ indhold, meest fordi gaardene før contracten Ao. 77 indgaaet stod øde og siden ved venlig forlig mellom Hr. Peder, sal. Hr. Arnt af ofvenstaaende dato dem til opbørsel er bevilget, formeener Hr. Peder at same 6 sletdaler efter velb. Junchers contracts indhold bør at tilkome Hr. Peder, og hvis Hr. Niels sig derudi findis prejudicerit da Hr. Peder samt Hr. Niels efter deris contracts indhold at maae liqvidere mellom dem self indbyrdis hvorpaa rettens kiendelse er begierendis.

Hr. Niels Michelsen derimod svarede og refererede sig paa oprettede contract. Da efter tiltale og denne sags erlighed kiendis:

Som i retten leggis en contract af dato 30. sept. 87 imellom Hr. Peder Jensen Helsingør og Hr. Niels Tæbring oprettet, iblandt andet dets indhold formeldis at Hr. Niels skal nyde ganske Gudom bye med visse og uvisse (indtægter) samt endvidere dets indhold, da kiendis ey rettere at kiende end Hr. Niels jo bør same contracts indhold aarligen nyde og beholde. Dette til vitterlighed under min forsegling. Actum, anus, die et loco ut supra.²²

Noter

1. Wibergs præstehistorie anfører ham som sognepræst 1630-67, efterfulgt af Arent Arentsen 1667, men P. J. H. kaldes i herværende retssag 1689 for sognepræst.
2. Hele balladen har jeg beskrevet i Kirkehistoriske Samlinger 1985, s. 111-120.
3. I Chr. 5. danske lov af 1683 hedder det i 1. bogs 3. kapitels 5. artikel: Ting skal om sommeren sættes til otte slet, om vinteren til ni slet og holdes én gang om ugen på de sædvanlige dage.
4. Der oplyses i Jydsk Historie og Topografi 4. rk. 3. bd. side 388: Fleskum Heridsting holdes på en bache, kaldes tingbachen, nordost for Neufling Kirche, en ager langt fra Neufling, om mandagen.
5. Mogens Lebech har skrevet derom i Jydske Samlinger 5. rk. 2. bd.
6. Niels Villadsen, der fører sagen for sognepræsten Peder Jensen Helsingør, er muligvis søn af Villads Nielsen, præst i Udbyneder-Kastberg, som var gift to gange og havde ialt 11 børn. Niels Villadsen findes ikke i Wibergs Præstehistorie, han er antageligt »juridisk uddannet«, vel en slags prokurator.
7. Stævningsmænd.
8. Vandt = vidnede, 4 rdl. = 6 sletdaler, redsel = naturalier.
9. Tiur-aggre, aarning-aggre = hhv. tyre- og ornemarker, uprejudicerligt = uden vilkårligt indgreb.

10. Her er de 4 rdl. = 6 sletdaler, som er skyld i denne retssag og som P. J. H. vel mener må være reserveret ham i kontrakten med N. M. T. – se dennes pkt. 3).
11. Vel Lindenberg å.
12. Jens Ove Nielsen med tilnavn Blicher er formodentlig ham, Hr. Peder Jensen »har en tiltale imod«. Han var sognepræst i Bælum 1676-86, da han døde. Hr. Peder synes at have ført en eller anden proces mod ham, og herunder har Mads Pedersen vidnet, men Buchwald er åbenbart ikke sikker på, at rettergangen mellem de to er færdig, hvorfor han betinger sig, at den vil han ikke rodes ind i.
13. Mads Pedersen må være ham, der vidnede ved landstinget 1676-77; han var da muligvis kapellan hos Peder Jensen, måske midlertidig vikar for Arent Arentsen, der kan tænkes at have været i karantæne p.gr. af affæren i Storvorde 4. august 1676. En Mads Pedersen med tilnavn Rostock døde som sognepræst i Middelfart 1714.
14. Anne Pedersdatter må altså 25/4 1677 være ugift. Johan Adolf de Clerqve ejer herregården Kyø ved Nibe.
15. Se note 21.
16. Det kan kun være de tre højtidsfre: påske, pinse og jul, kun disse skal han have fra begge sogne, men af øvrige ydelser fra bryllup, dåb, begravelse og lign. kun hvad der falder af i Gudum, ellers bliver der ingen mening i kontraktens senere indhold.
17. Her er de to ødegårde, som N. M. T. pinsedag 1688 har modtaget fire rdl. for, skønt der kun står pkt. 3, at han skal have korntiende af, men ikke noget om de kontante penge.
18. Skåret ud i pap vil det sige, at Hr. Niels skal have højtidsfrene fra både Gudum og Lillevorde sogne samt småredsel fra Gudum. Men kun kortienden er nævnet fra de to ødegårde. Hr. Peder skulle vist have sikret sig ved udtrykkeligt at skrive: ikke pengetiende fra disse. Han har betinget sig sit personlige offer 18 sletdaler årligt for Buchwald samt underforstået småredsel og præstetiende fra Lillevorde, hvortil han er flyttet og bor i anneksgården der, men stadigt betegnes og underskriver sig som sognepræst.
19. Det er den kontrakt, det kgl. konfirmationsbrev af 31/8 1686 omtaler; her nu annulleret.
20. Wibergs præstehistorie oplyser følgende om underskriverne: Peder Egidisen var præst i Ø. og V. Hassing. Mathias Anchersen Mohr, præst i Storvorde 1685-1728; g. m. Anne Pedersdatter. Johan Jacobsen Brunov, præst i Ferslev-Dall 1668, provst 1693, døde 1700. Jens Pedersen Hosbond, kapellan i Vrå/Vendsyssel 1675-77, blev afskediget fordi konen nedkom for tidligt, men taget til nåde 2/6 1678 og sognepræst Gunderup-Nøvling 1681-87. Poul Andersen Storm, sognepræst Romdrup-Klarup 1670-90; g. m. Anne Jensdatter, men »skal have opladt baade kald og kone til en student for hvilket han blev pardonneret 21/8 1684«.
21. M.m. = manu mea, dvs. med min hånd, sit clerqve = situs cleric, dvs. fast kapellan. Her viser mpp. at den udlægning Hans H. Worsøe har af det i både »Grundbog i Slægshistorie« og »Slægshistorie, en Vejledning« ikke kan være rigtig. Han skriver, at »mppr. og mprp. betyder manu propria, dvs. med egen hånd, i modsætning til mpp. som betyder påholden pen, altså det modsatte«. Såvel præsten P. J. H. som kapellanen N. M. T. er fuldt kapable til skrivning; det samme gælder kammerherre Buchwald som 6. marts 1689 bruger mpp. og det gør P. J. H. igen 7. marts 1689 (se senere).
22. Foregået år, dag og sted som ovenfor. Derpå et laksegl og ulæselige bogstaver. PS: Der står anus = endetarmsåbning, men skal være annus = år. Skrивeren har ikke kunnet spor eller meget lidt latin.

Summary

The article discusses a dispute between the vicar of Gudum parish, Peder Jensen Helsingør (1603-1693) and the curate, Niels Michelsen Tæbring (1657-1713). This lawsuit is recorded in 1689 at the Fleskum and Hornum Herredsting (district court), and the dispute is over the question of who had the right to the tithes from two derelict farms. Some contracts between the two clergymen are given in the article which illustrate the powers held by the vicar in the administration of his benefices. In reality, and on his own initiative, he divided the parish of Gudum-Lillevorde in two, so that in effect he and the curate each had their own parish. In conclusion, a different interpretation than hitherto is given of signatures with the letters »mpp«.

Speciallæge Adolf Sommer Nielsen
Egevænget 12, 8464 Galten